

Skawina, 22 czerwca 2026 roku.

Ks. Prof. dr hab. Wojciech Zyzak

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO

W POSTĘPOWANIU O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO

SIOSTRZE DR MAŁGORZACIE PAGACZ USJK

Dr Małgorzata Pagacz w latach 2003-2008 z powodzeniem studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim matematykę teoretyczną na Wydziale Matematyki i Informatyki. Równocześnie w latach 2004-2007 studiowała filozofię w ówczesnej Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a następnie na Wydziale Filozoficznym w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie, gdzie uzyskała w 2009 roku licencjat zawodowy. W 2011 roku rozpoczęła studia magisterskie z teologii na Papieskim Wydziale Teologicznym „Collegium Bobolanum” w Warszawie, które ukończyła w 2014 roku. Następnie rozpoczęła studia specjalistyczne z zakresu teologii duchowości na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie, gdzie w 2016 roku otrzymała tytuł licencjata teologii z zakresu teologii duchowości, a 19 kwietnia 2018 roku obroniła rozprawę doktorską, pod tytułem: „Życie konsekrowane znakiem nadziei dla współczesnego świata w nauczaniu Kościoła od Soboru Watykańskiego II”. Rozprawę doktorską wydała w 2019 roku. Już ta krótka charakterystyka drogi naukowej kandydatki do stopnia doktora habilitowanego ukazuje najcenniejszy wymiar jej pracy naukowej w postaci interdyscyplinarności. Studia matematyczne, filozoficzne i teologiczne dają bowiem narzędzia do twórczego dialogu tych dyscyplin, co jest szczególnie ważne dla teologii, w tym przede wszystkim dla teologii duchowości. Jest tak dlatego, że środowisko teologów duchowości często dostrzega w prowadzonych przez siebie badaniach potencjał integrujący dla teologii i innych dyscyplin.

Art. 219 Ustawy, precyzujący warunki nadania stopnia doktora habilitowanego, wymienia, poza potwierdzoną już koniecznością posiadania stopnia doktora i osiągnięciami naukowymi, istotną aktywność naukową „realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji

naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”. Doktor Pagacz spełnia ten warunek, skoro od 1 października 2022 roku jest zatrudniona na pełnym etacie na badawczo-dydaktycznym stanowisku adiunkta w Katedrze Mistyki Chrześcijańskiej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, a ponadto była w latach 2019-2021 zatrudniona na podstawie umowy zlecenia przez Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie. Do tego dorobku należy dołączyć wykłady na Uniwersytecie Trzeciego Wieku Akademii „Ignatianum” w Krakowie. Tym samym wymóg istotnej aktywności w więcej niż jednej uczelni został spełniony. Bardziej problematyczny wydaje się zapis mówiący o uczelni „w szczególności zagranicznej”. Rada Doskonałości Naukowej w swoim poradniku (<file:///C:/Users/admin/Downloads/Poradnik%20habilitacja..pdf>) (17.06.2026) na stronach 14-15, wyjaśniając trzeci warunek nadania stopnia doktora habilitowanego stwierdza, że „w szczególności zagranicznej” należy odnosić, jako przesłankę wartościującą aktywność naukową, nie zaś jako warunek konieczny jej spełnienia. W związku z tym należy stwierdzić, że brak staży zagranicznych dr Pagacz obniża rangę jej dorobku do habilitacji, ale go nie dyskwalifikuje. Już przy tej okazji należy zwrócić uwagę na pewien mankament tego dorobku, któremu brakuje szerszego umiędzynarodowienia. Dotyczy to przede wszystkim publikacji, które nie wychodzą poza polskie środowisko teologiczne. Skoro kandydatka do stopnia doktora habilitowanego posiada dyplom ukończenia kursu języka angielskiego na poziomie C1, a poziom ten określany jako „advanced” oznacza wysoki stopień zaawansowania w klasyfikacji CEFR (Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego), daje to nadzieje na większe umiędzynarodowienie jej dorobku w przyszłości. Przede wszystkim wskazuje na to jej udział w międzynarodowym projekcie ECLAS. Na pewno dotychczasowe zaangażowanie doktor Pagacz pozwala przypuszczać, że jako samodzielny pracownik naukowy ubogaci ona Wydział Teologiczny UKSW w Warszawie i środowisko teologów duchowości.

Dorobek dydaktyczno-naukowy.

Wykłady z teologii.

Dorobek dydaktyczny doktor Pagacz to przede wszystkim wykłady z duchowości biblijnej, wstępu do teologii duchowości, teologii życia konsekrowanego, antropologii duchowości, duchowości patrystycznej, kierownictwa duchowego, duchowości instytutów świeckich i duchowości laikatu, rozeznawania duchowego, mistyki kobiet, teologii modlitwy, duchowości powołania, teologii życia mistycznego, teologii duchowości, teologii małżeństwa i rodziny, oraz nadziei jako cnoty teologalnej. Na szczególne uznanie zasługują jej zajęcia prowadzone w języku angielskim: Sacramental Spirituality and Prayer, Theology of the

Consecrated Life, Spiritual Direction, Spiritual Life according to Benedict XVI, Theology of Vocation, Contemporary Spirituality, Theology and Spirituality, Teaching of Pope Francis. Trzeba przyznać że zakres prowadzonych zajęć jest imponujący. Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego prowadziła także seminaria magisterskie w języku polskim i angielskim. Ten aspekt jej dorobku robi wrażenie i jeszcze raz pokazuje jej potencjał możliwości rozwijania umiędzynarodowienia badań naukowych. Do tego należy dodać różne zadania organizacyjne prowadzone na uczelni, projekty zespołowe i wysiłki popularyzujące, których owocem są także publikacje, głównie w „Homo Dei”, „Życiu Konsekwowanym” i „Pastores”.

Udział w sympozjach.

Doktor Pagacz uczestniczyła w trzech konferencjach międzynarodowych, w czasie których wygłosiła referaty, w tym dwa w języku angielskim, dotyczące istotnej kwestii relacji wiary i duchowości do nauk ścisłych (science). Oprócz tego, w jej dorobku znajduje się dziewięć wystąpień na konferencjach krajowych. Tematy wystąpień związane były głównie z nauczaniem ostatnich papieży i dotyczyły życia konsekrowanego. Należy też zauważyć, że kandydatka do stopnia doktora habilitowanego współorganizowała trzy sympozja. Jak na stosunkowo krótki okres od doktoratu, ten aspekt dorobku oceniam jako solidny.

Prowadzenie prac magisterskich.

Habilitantka ma pewne doświadczenie w promowaniu magistrów (3) i w recenzowaniu prac magisterskich i licencjackich (9).

Zespoły badawcze.

Habilitantka uczestniczyła w pracach zespołów badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów. Najważniejszy to międzynarodowy projekt ECLAS „Equipping Christian Leadership in an Age of Science”. W ramach projektu doktor Pagacz prowadzi badania naukowe dotyczące relacji pomiędzy duchowością chrześcijańską a naukami przyrodniczymi. Drugi projekt, pod tytułem „Rodzina Bogiem silna” jest finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Nauka dla Społeczeństwa II”. Habilitantka realizuje także projekt pod tytułem „Chrześcijańska duchowość w dialogu z naukami przyrodniczymi na przykładzie Watykańskiego Obserwatorium Astronomicznego”. Ten aspekt pracy badawczej jest szczególnie ważny dla każdego przyszłego samodzielnego pracownika naukowego i pozwala mieć nadzieję, że habilitantka w kolejnych latach sięgnie po dalsze granty, zwłaszcza z Narodowego Centrum Nauki.

Działalność organizacyjna.

Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego może pochwalić się wieloma zadaniami administracyjnymi, powierzanymi jej przez macierzystą uczelnię, oraz członkostwem w międzynarodowych i krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych, (The Society of Catholic Scientists; Polskie Stowarzyszenie Teologów Duchowości). Powierzano jej też recenzowanie kilku tekstów, opublikowanych w czasopismach naukowych. Ponadto doktor Pagacz wykazuje wiele inicjatyw wskazujących na współpracę z otoczeniem społecznym i gospodarczym. Ten wymiar pracy naukowej nabiera współcześnie coraz większego znaczenia w związku z docenieniem trzeciego kryterium ewaluacji. Omawiany pozytywny wpływ dokonywał się głównie przez referaty, konferencje i wykłady, także podczas dni skupienia i rekolekcji. Wspomniane wystąpienia dotyczą nie tylko życia konsekrowanego, ale także relacji wiary i nauk przyrodniczych, w tym w ramach The Society of Catholic Scientists. W tym miejscu trzeba też przypomnieć, że habilitantka jest aktywną wykładowczynią Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Nie bez znaczenia jest też jej obecność w mediach.

Publikacje naukowe.

Dorobek publikacyjny siostry dr Małgorzaty Pagacz jest spory i obejmuje monografię, dwa współautorstwa książek, dwadzieścia dziewięć artykułów w czasopismach naukowych i osiem rozdziałów w monografiach. Autorka na bieżąco monitoruje poziom cytowalności swoich prac.

Książki z dziedziny duchowości.

Podstawową publikacją habilitantki jest książka pod tytułem: „Duchowość w nauce. Studium w świetle myśli Jana Pawła II i Benedykta XVI”, Myśl Teologiczna 119, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2026, ss. 496, ISBN 978-83-277-4696-2. Doktor Pagacz jest też współautorką książki: P. Kiejkowski, M. Pagacz, „Europa — humanizm — życie konsekrowane. Wokół myśli J. Ratzingera/Benedykta XVI”, Studia i Materiały. Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. , t. 214, Poznań 2021. Podobnie, widnieje jako współautorka pozycji: J. Hadryś, M. Pagacz, P. Piasecki, „Koncepcje świętości. Błogosławiony Kardynał Stefan Wyszyński, Święta Urszula Ledóchowska, Sługa Boży Alfons Mańka OMI”, Studia i Materiały. Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, t. 223, Poznań 2024. Oryginalne jest pierwsze dzieło na temat duchowości w nauce. Natomiast książki

współtworzone z innymi naukowcami, choć wykorzystują w różnym stopniu artykuły naukowe już wcześniej opublikowane, mogą świadczyć o uznaniu i chętniej współpracy z habilitantką ważnych przedstawicieli środowiska teologów duchowości w Polsce.

Artykuły w czasopismach naukowych.

Habilitantka przedstawiła do oceny następujące publikacje: Pokora w „Rozmyślaniach” św. Urszuli Ledóchowskiej w świetle „Ćwiczeń duchowych” św. Ignacego Loyoli, „Studia Bobolanum” 2(2019), s. 65-82; Eucharystia jako ofiara w życiu osób konsekrowanych, „Duchowość w Polsce” 21 (2019), s. 121-131; Tajemnica Serca Jezusa istotą chrześcijaństwa według Benedykta XVI, „Warszawskie Studia Teologiczne” 1 (2020), s. 68-83; Życie konsekrowane wobec relatywizmu w świetle nauczania Benedykta XVI, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2(2020), s. 101-122; Racjonalność życia konsekrowanego według Benedykta XVI, „Studia Bobolanum” 2(2020), s. 163-182; Eucharystia jako ofiara w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Polonia Sacra” 4(2020), s. 169-187; Eucharystia jako „doczesny przedsmak wieczności” w życiu osób konsekrowanych, „Studia Redemptorystowskie” 189(2020), s. 155-174; Selected Aspects of the Biblical Spirituality according to Writings of Saint Ursula Ledóchowska, „Poznańskie Studia Teologiczne” 36(2020), s. 235-252. (opublikowane równocześnie po polsku): Wybrane aspekty duchowości biblijnej w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Poznańskie Studia Teologiczne” 36(2020), s. 217-234; Tajemnica Serca Jezusa Konającego źródłem apostołstwa według św. Urszuli Ledóchowskiej, „Polonia Sacra” 1(2021), s. 179-195; Zaufanie Bogu w „Rozmyślaniach dla Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego” św. Urszuli Ledóchowskiej, „Teologia i Człowiek” 1(2021), s. 29-49; Życie konsekrowane w służbie poszukiwania sensu według Benedykta XVI, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 1(2021), s. 323-344; Pogoda ducha w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Studia Bobolanum” 1(2021), s. 155-171; Modlitwa jako szkoła nadziei w życiu osób konsekrowanych według Benedykta XVI, „Polonia Sacra” 2(2021), s. 151-168; Gotowość do cierpienia z Chrystusem w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Forum Teologiczne” 22(2021), s. 223-234; Poszukiwania i pragnienia młodego człowieka według papieża Benedykta XVI i Franciszka, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 28(2021), s. 355-364; „Fiat, Magnificat i służba”. Podstawy duchowości maryjnej w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Studia Gdańskie” 48(2021), s. 105-118; Pokusa duchowej światowości w życiu konsekrowanym w ujęciu papieża Franciszka, „Studia Bobolanum” 2(2021), s. 231-246; „Złączenie serca z Bogiem”. Modlitwa w ujęciu św. Urszuli Ledóchowskiej, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2(2021), s. 100-118; Mathematics as a Way Towards the Creative Logos. Joseph Ratzinger/Benedict XVI's Understanding of

Scientificity, „Collectanea Theologica” 2(2022), s. 107-130; Ewangelia regułą życia osób konsekrowanych w nauczaniu Kościoła od Pawła VI do Franciszka, „Polonia Sacra” 1(2022), s. 101-120; Misja osób konsekrowanych we współczesnym świecie w ujęciu papieża Franciszka, „Polonia Sacra” 2(2022), s. 137-158; Znaczenie psalmów w życiu chrześcijanina w świetle nauczania Benedykta XVI, „Poznańskie Studia Teologiczne” 2(2022), s. 279-294; Zwiastowanie Maryi (Łk 1, 26-38) jako paradygmat powołania do życia konsekrowanego w świetle myśli Josepha Ratzingera/Benedykta XVI, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 2(2022), s. 131-152; Życie konsekrowane w świetle tajemnicy krzyża według Benedykta XVI, „Teologia i Człowiek” 1(2023), s. 47-63; The Spiritual Motherhood in the Light of the Writings of Saint Ursula Ledóchowska, „Poznańskie Studia Teologiczne” 44(2023), s. 175-188; Zagadnienie woli Bożej w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej, „Studia Redemptorystowskie” 2023, s. 327-348; Faith as the Foundation of the Renewal of the Consecrated Persons’ Life in the Light of the Thought of Joseph Ratzinger/Benedict XVI, „Collectanea Theologica” 1(2024), s. 187-206; Joseph Ratzinger on the New Evangelization: The Implications for Consecrated Life, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 1(2024), s. 233-254; Serce jako miejsce rozeznawania duchowego w świetle encykliki „Dilexit nos” papieża Franciszka, „Studia Bobolanum” 3(2025), s. 99-112.

Rozdziały w monografiach.

Habilitationka opublikowała następujące rozdziały: Kultura spotkania w życiu konsekrowanym według papieża Franciszka [w:] Teologia Dogmatyczna 2020, t. 15, s. 123-143; Wolność osób konsekrowanych w ujęciu Benedykta XVI, [w:] Dylematy wolności we współczesnym Kościele oraz Europie, Poznań 2021, s. 87-103; Braterstwo osób konsekrowanych według papieża Franciszka [w:] Teologia Dogmatyczna 2021, t. 16, s. 91-109; Towarzystwo młodemu człowiekowi w świetle nauczania papieża Franciszka na tle sytuacji pandemicznej w Polsce [w:] Teologia Dogmatyczna 2022, t. 17, s. 111-128; Życie konsekrowane a współczesne ideologie w świetle nauczania Benedykta XVI [w:] Wiara a ideologia. Joseph Ratzinger - Benedykt XVI wobec wyzwań współczesności, Pelplin 2022, s. 101-126; Macierzyństwo duchowe w świetle pism św. Urszuli Ledóchowskiej [w:] Mulieres fortis. Studia o Jadwidze Zamoyskiej i kobietach w historii Kościoła, Poznań 2023, s. 227-243 (tekst został opublikowany w wersji angielskiej w czasopiśmie naukowym: The Spiritual Motherhood in the Light of the Writings of Saint Ursula Ledóchowska, „Poznańskie Studia Teologiczne” 44(2023), s. 175-i 88); Pragnienia Serca Jezusa. Przesłanie zawarte w „In sinu Jesu” w świetle encykliki papieża Franciszka „Dilexit nos” [w:] Teologia Dogmatyczna 2025,

t. 20, s. 103124; Towarzystwo duchowe w rozeznawaniu powołania. Nauczanie papieża Franciszka w świetle dokumentu Papieskiego Dzieła Powołań Kościelnych, In verbo tuo [w:] Refleksje wokół prawa kanonicznego, Warszawa 2025, s. 155-171.

Kierunki badań.

W przytoczonym wyżej dorobku doktor Pagacz można wyróżnić trzy zasadnicze kierunki badań. Pierwszym jest duchowość życia konsekrowanego. Artykuły dotyczące tej tematyki, związanej ze stanem życia w Kościele siostry Małgorzaty, opierają się na solidnych podstawach nauczania ostatnich papieży, szczególnie Benedykta XVI i Franciszka. Mamy tu do czynienia także z efektami zainteresowania teologią modlitwy, duchowością Serca Jezusowego, pasyjną, Maryjną, biblijną, duchowością cnót teologalnych, duchowością eucharystyczną, misyjną i szeroko rozumianą teologią powołań. W ten sposób habilitantka w swoich publikacjach wniosła wiele oryginalnych wątków ubogacających dotychczasową debatę na temat teologii i duchowości stanu rad ewangelicznych.

Powiązany z powyższym kierunkiem badań jest teologia duchowości zawarta w pismach św. Urszuli Ledóchowskiej. Jest to, jak się wydaje, naturalny obszar analizy teologicznej habilitantki, płynący z jej przynależności do Zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego. Także w tym wypadku mamy do czynienia z duchowością modlitwy, rad ewangelicznych, eucharystyczną, biblijną, Serca Jezusowego, Maryjną i pasyjną, a także z analizą duchowego macierzyństwa. Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego w omawianych publikacjach, również dzięki możliwości korzystania z archiwów, wydobyła nowe kwestie i pogłębiła już opracowane, przez co stała się prawdziwą specjalistką od duchowości świętej Urszuli Ledóchowskiej.

Najciekawszy i najbardziej nowatorski kierunek badań doktor Pagacz związany jest z jej monografią na temat duchowości w nauce. Wspomniana pozycja nie jest odosobniona, gdyż wcześniej habilitantka opublikowała w liczącym się czasopiśmie teologicznym artykuł: *Mathematics as a Way Towards the Creative Logos. Joseph Ratzinger/Benedict XVI's Understanding of Scientificity*, „Collectanea Theologica” 2(2022), s. 107-130. Właśnie połączenie analiz teologii duchowości z naukami ścisłymi wydaje się być najbardziej obiecującym na przyszłość kierunkiem badań, którego wciąż w teologii brakuje. Jak napisał w recenzji umieszczonej na okładce monografii ks. Prof. Dr hab. Michał Heller: „Nauka nie ma bezpośredniego związku z duchowością. Na tym polega jej siła, że trzyma się ściśle swojego przedmiotu, czyli badania świata. Ale właśnie dzięki temu głęboko wnika ona we wnętrza tych,

którzy ją uprawiają. I tam spotyka się z duchowością. Ten temat trzeba drążyć...”. Słowa te brzmią jak swoiste wskazanie siostrze Pagacz kierunku pracy badawczej na przyszłość.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku habilitantka przedstawiła do oceny monografię zatytułowaną: „Duchowość w nauce. Studium w świetle myśli Jana Pawła II i Benedykta XVI”, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2026. Recenzję wydawniczą przygotował znany teolog duchowości, ks. prof. dr hab. Marek Tatar i ceniony teolog fundamentalny, specjalizujący się również w badaniu relacji fides do ratio, ks. dr hab. Damian Wąsek, prof. UPJPII. Monografia podejmuje kwestię relacji duchowości chrześcijańskiej i nowożytnych nauk przyrodniczych, oraz wynikającej z tego specyfiki duchowości uczonego uprawiającego nauki przyrodnicze. Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego zbadała to zagadnienie w świetle nauczania św. Jana Pawła II i Benedykta XVI. W kolejnych rozdziałach autorka omówiła: rozumienie kluczowych pojęć, antropologiczno-teologiczne podstawy chrześcijańskiego podejścia do nauk przyrodniczych, uprawianie nauk przyrodniczych jako formy chrześcijańskiego powołania, dynamikę rozwoju duchowego w procesie pracy naukowej, relację między duchowością chrześcijańską a moralnością w perspektywie współczesnych wyzwań etycznych, oraz syntetyczne ujęcie koncepcji duchowości w nauce. Właśnie ten ostatni, szósty rozdział jest najbardziej twórczy i dotyczący sedna problemu.

Elementy dysertacji zasługujące na podkreślenie.

Temat.

W polskiej literaturze teologicznej opracowanie dr Pagacz jest nową jakością. W powszechnym przekonaniu nauki empiryczne oraz duchowość nie mają ze sobą wiele wspólnego. Z jednej strony nauki przyrodnicze cieszą się wielkim autorytetem, z drugiej strony można we współczesnej kulturze dostrzec wielki głód duchowości. Książka doktor Pagacz pokazuje, w jaki sposób w doświadczeniu duchowym chrześcijańskiego uczonego dochodzi do spotkania wiary z naukami przyrodniczymi. Habilitantka pojmuje duchowość w nauce jako praktykę życia duchowego dotyczącą uczonego zaangażowanego w nauki przyrodnicze, oraz jako usystematyzowaną refleksję nad życiem duchowym ludzi zajmujących się naukami przyrodniczymi. Obie koncepcje znajdziemy w dysertacji, przy czym cenne wydaje się rozróżnienie duchowości antropologicznej i religijnej.

Sprawa metody i źródeł.

Autorka stwierdza, że w monografii zastosowano metodę analizy i syntezy, oraz metodę komparatywną. Najważniejsza jest jednak jej refleksja nad spójnością procedur badawczych z koncepcją metody w teologii Bernarda Lonergana, łączącą podejście naukowe z duchowością (s. 18). Jeśli chodzi o źródła to, pomijając imponującą bibliografię opracowań i literatury pomocniczej, autorka zasadniczo oparła się na dziedzictwie nauczania dwóch papieży: Jana Pawła II i Benedykta XVI. Taki dobór ma swoje uzasadnienie, choć stwierdzenie, że obaj wcześniej byli znanymi profesorami, wydaje się być zbyt upraszczające. Na pewno habilitantka sięgnęła po ich najważniejsze wypowiedzi dotyczące duchowości w nauce. Niemniej jednak wypada przypomnieć, że najbardziej wiarygodnym i kompletnym źródłem nauczania papieskiego są wydawane w Watykanie „Insegnamenti”.

Uwagi krytyczne.

Książka przede wszystkim jest cenna ze względu na otwarcie nowego rozdziału w badaniach nad duchowością. W literaturze teologiczno-duchowej przyjmuje się teologiczne podstawy jedności duchowości i antropologiczne podstawy jej wielości. W tym sensie opracowuje się również duchowość poszczególnych stanów życia a nawet, w ramach duchowości pracy, poszczególnych zawodów. W ten sposób duchowość pracy ludzkiej prowadzi habilitantkę w kierunku duchowości pracy naukowej (s. 427). Doktor Pagacz odwołując się do klasycznej, fenomenologicznej definicji duchowości Ch.-A. Bernarda, rozumie duchowość w nauce jako dyscyplinę teologiczną, która oparta na prawach Objawienia, bada doświadczenie duchowe wierzącego uczonego zajmującego się naukami przyrodniczymi, opisuje dynamikę rozwoju duchowego oraz pozwala poznać jego struktury i prawa (specyficzne dla relacji nauka-wiara) (s. 369). Omawiana monografia stanowi refleksję nad naturą duchowości w nauce, ale brak jej pogłębionego opisu dynamiki rozwoju duchowego naukowca z uwzględnieniem oryginalnych struktur i praw. Samo odniesienie do trzech dróg i zarysowanie znaczenia oczyszczenia oraz oświecenia na drodze rozwoju duchowego naukowca, które znajdujemy w czwartym rozdziale wraz z poruszającymi przykładami, może być traktowane jako jedynie skromny początek. W tym kontekście rodzi się wiele pytań. Dla przykładu: czy w wypadku rozwoju życia duchowego naukowca, w kontekście modlitwy medytacyjnej, będziemy mieli bardziej do czynienia z elementem refleksji, zbliżającym tę modlitwę do rozmyślenia? Tego typu praktyczne rozważania ubogaciłyby ocenianą dysertację.

Również pewien niedosyt budzi zaczątkowe podjęcie kwestii sztucznej inteligencji, zwłaszcza, że wydanie książki zbiegło się z publikacją pierwszej encykliki papieża Leona XIV

na ten temat. Jest jasne, że habilitantka nie mogła korzystać z tego dokumentu, ale wcześniejsze publikacje Stolicy Apostolskiej i powszechnie znane zainteresowanie tym tematem ze strony nowego Papieża mogło bardziej skierować uwagę na to niezwykle aktualne zagadnienie. Można mieć nadzieję, że będzie to przedmiotem kolejnych badań habilitantki.

Choć książka jest starannie wydana, nie brak w niej błędów literowych, jak choćby na stronie 287, gdzie francuski i niemiecki odpowiednik słowa „racjonalność” wymaga korekty.

Wniosek końcowy

Dokonując całościowej oceny dorobku naukowego siostry doktor Małgorzaty Pagacz należy uwzględnić jej wykształcenie ogólne i teologiczne, pisane wcześniej prace naukowe, opublikowane książki i artykuły. Już w publikacjach poprzedzających monografię habilitacyjną dr Pagacz wykazała bardzo duże zdolności intelektualne, dobrą znajomość zasad pracy naukowej i talent do podejmowania szerokiej problematyki związanej z chrześcijańską duchowością. Już tam zauważamy początki najbardziej obiecującego kierunku jej badań interdyscyplinarnych, łączących teologię duchowości z naukami ścisłymi. Habilitantka swoje artykuły, dotyczące głównie klasycznych tematów teologii duchowości, opublikowała w kilku ważnych czasopismach. Jej dorobek jest duży. Przypomnijmy, że obok głównej dysertacji, składa się na niego osiem rozdziałów w monografiach, dwie książki współredagowane i przede wszystkim dwadzieścia dziewięć artykułów, z których niemal wszystkie ukazały się w czasopismach punktowanych, widniejących na odpowiednich listach ministerialnych. Mamy więc tu czasopisma teologiczne z całej Polski: „Studia Bobolanum”, „Studia Redemptorystowskie”, „Polonia Sacra”, „Warszawskie Studia Teologiczne”, „Poznańskie Studia Teologiczne”, „Wrocławski Przegląd Teologiczny”, „Studia Gdańskie”, „Forum Teologiczne”, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie”, „Teologia i Człowiek”, oraz „Collectanea Theologica”. Jest tu też ważne dla środowiska teologów duchowości pismo „branżowe”, czyli „Duchowość w Polsce”. Należy się spodziewać, że habilitantka w przyszłości przekroczy granicę polskich czasopism i zacznie publikować również w periodykach zagranicznych. Niemniej jednak dotychczasowe artykuły zawsze dotyczyły ważnych kwestii, były oparte o istotne źródła i opatrzone prawidłowo sporządzonymi przypisami. Warto jeszcze raz podkreślić bardzo dobrą znajomość języka angielskiego kandydatki do stopnia doktora habilitowanego. Równie mocnym punktem w ocenie jej osiągnięć naukowych za okres po doktoracie jest dydaktyka, oraz zaangażowanie organizacyjne.

Rozprawa habilitacyjna doktor Pagacz została wydana w prestiżowej serii „Myśl Teologiczna”, publikującej zarówno ważne teologiczne rozprawy nieżyjących już klasyków, jak

i współczesne opracowania najbardziej znanych polskich teologów. Wystarczy przejrzeć indeks osobowy ocenianej publikacji by stwierdzić, że habilitantka odniosła się do bardzo wielu badaczy, w tym do najważniejszych przedstawicieli teologii duchowości, filozofii i teorii nauki. Bibliografia monografii jest imponująca. Książka stanowi swoistą nowość w badaniach teologii duchowości. Jest to jednocześnie synteza wcześniejszych zainteresowań i umiejętności autorki, związanych ze studiami nad teologią, filozofią i naukami ścisłymi. Omawiana publikacja to bardzo oryginalny wkład w rozwój teologii, który ukazuje ukształtowanego teologa, zdolnego do podjęcia trudnych tematów i do kompetentnego opracowania ich w oparciu o odpowiedni, rozległy materiał źródłowy. Doktor Pagacz ofiaruje nie tylko wierzącym i teologom solidną rozprawę na wielce aktualny a wciąż mało poruszany temat więzi fides z ratio. Książka habilitacyjna dojrzałością myśli przekracza dotychczasowe publikacje autorki.

Rozprawa habilitacyjna i cały dorobek naukowy dają podstawę do przeświadczenia, że w doktor Małgorzacie Pagacz teologia duchowości otrzymuje dojrzałego, dysponującego dużymi możliwościami intelektualnymi oraz twórczego pracownika naukowego, który w pełni zasługuje na dopuszczenie do dalszego etapu postępowania habilitacyjnego. Zgodnie z Art. 219 Ustawy stwierdzam, że habilitantka legitymizująca się stopniem doktora, posiada w dorobku osiągnięcia naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój teologii i wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni. Małgorzata Pagacz zasługuje na stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauki teologiczne, w dyscyplinie nauki teologiczne.